
SOLTI KÁLMÁN

AZ ISKOLAI NEVELÉS A KÖZGONDOLKODÁSBAN

A magyar közoktatás mindmáig nem tekinti feladatának sem az alapvető állampolgári, sem az alapvető piaci ismeretek átadását, melyet kiegészíthetünk azzal, hogy megfelelő etikai ismeretekhez sem jutnak az állami oktatás tanulói. Bár a jogszabályok (az iskolák igénye esetén) már most is lehetővé teszik bevezető tárgyak oktatását, sőt erre alkalmas tankönyvek is születtek, ezen ismeretek elsajátítását mégsem nevezhetjük megoldottnak. A demokratikus keretek aligha érnek sokat, ha nem próbáljuk feltölteni tartalommal. Hogyan várhatnánk el felelős állampolgári magatartást a lakosságtól, ha fel sem hívjuk a figyelmét a rendszerváltás adta új keretek lehetőségeire?

A rossz lelkiismeretű és álszent struccpolitika egyik szomorú eredménye a magyar fiatalok aggasztóan negatív attitűdje és bizalmatlansága a demokráciával és a politikával szemben. Az „Ifjúság 2008” kutatásából kiderül: a fiatal korosztály 14%-a bizonyos körülmények között jobbnak tartja a diktatúrát a demokráciánál, 31%-nak mindegy, 14% nem tudja – a demokráciát támogatók aránya 41%. Emellett a politika iránti érdeklődés is kicsi, a választók mindössze 9 százaléka figyeli intenzíven, 60 % egyáltalán nem. A választásokon is csak a 34 százaléka venne részt biztosan. Ráadásul ezen adatok mindegyike romló tendenciát mutat.

A közügyekről való gondolkodás, a politikai szocializáció és az érdekérvényesítés kultúrájának bevitele az oktatásba sokat lendíthetne a politikai kultúra fejlődésén. Ennek kapcsán érdemes megvizsgálni, hogy a közgondolkodás hogyan ítéli meg az iskolai nevelést.

Liberalizálódtak a családon belüli nevelési módszerek: a mai szülők már kevésbé élnek a büntetés eszközeivel, mint ahogy annak idején ezt a szüleik tették velük. A nevelésnek a jelentősége felértékelődött. Az emberek többsége ma már nem a szülőktől örökölt tulajdonságok, és a nevelés együttesével vagy kizárólag a neveléssel hozza összefüggésbe a felnőttkori magatartásokat. Az, hogy a gyerek milyen felnőtté válik a megkérdezettek 3 százaléka szerint, függ attól, hogy milyen tulajdonságokat örökölt a szüleitől, 33 százaléka szerint a neveléstől, 61 százaléka szerint az örökölt tulajdonságoktól és a neveléstől egyaránt függ. A felnőttkori magatartás minőségét különösen a 18-30 év közöttiek tulajdonítják a nevelésnek, míg a 30 év felettiek ezt az örökölt tulajdonságokkal és neveléssel együttesen magyarázni.¹

¹ Adatok OKI ezerfős vizsgálatából származnak

A közgondolkodás tehát nagy szerepet tulajdonít a nevelésnek. Ezen belül azonban már magyar sajátosságnak tekinthető, hogy az emberek a nevelésen belül kitüntetett szerepet tulajdonítanak az iskolának. Ezzel a sajátos magyar jelenséggel kapcsolatban érdemes megjegyeznünk az 1993-94-es nemzetközi összehasonlító vizsgálat eredményét, amely 11 országban (Dániában, Finnországban, Hollandiában, Ausztriában, Svédországban, az Egyesült Államokban, Belgium flamand közösségében, Portugáliában, Spanyolországban, Nagy-Britanniában és Franciaországban) zajlott.² Portugália kivételével sehol sem haladta meg a 7 százalékot azok aránya, akik szerint a fiatalok személyes és társadalmi fejlődésében az iskolának nagyobb felelősséget kellene vállalnia, mint a családnak. (Portugáliában 14% gondolta ezt.)

A különböző tényezők szerepe a gyerek felnőtté válásában (százfokú skálán)

Tényezők	Felnőttek (1995. február) ³	Felnőttek (1995. április) ⁴	Tanárok ⁵				
			Általános iskola (1970)	Középiskola (1970)	Általános iskola (1996)	Középiskola (1996)	Tanárok összesen (1996)
Szülők/családi környezet	96	98	88	82	90	82	87
Iskola	76	–	76	72	72	67	70
Pedagógusok	76	88	–	–	–	–	–
Barátok	69	78	87	89	93	94	93
Könyvek	67	–	–	–	–	–	–
Óvoda	66	–	–	–	–	–	–
Tévé/tömegkommunikációs eszközök	63	68	78	75	87	83	85
Lakóhely	–	60	–	–	–	–	–
Ifjúsági szervezetek	–	–	64	57	49	43	47
Szerencse, véletlen	–	54	–	–	–	–	–
Egyház	46	54	–	–	54	47	51

A család után mindkét közvélemény-kutatás alanyai az iskola, illetve a pedagógusok szerepét tartja legfontosabbnak. A társadalmi elvárásokkal összhangban a magyar pedagógustársadalom is úgy véli, hogy a gyerekek személyiségének formálásában az iskola és a pedagógusok meghatározó szerepet játszhatnak.

² OECD Párizs 1995

³ ua

⁴ Marketing Centrum vizsgálatának adatai

⁵ Az 1970-es adatok forrása FERGE Zsuzsa, GAZSÓ FERENC, HÁBER JUDIT, VÁGHEGYI GYÖRGY: A pedagógusok helyzete és munkája Bp. 1972 MTA

A tanárok valamivel kisebbnek látják az iskola szerepét, mint ahogy ez a közgondolkodásban él, viszont nagyobb befolyásoló erőt tulajdonítanak a barátoknak, és a tévének, mint az iskolának. Az ő szemükben a legfőbb szocializációs tényezőt a barátok jelentik. Csak ezt követi a család, majd az iskola. Az, hogy az iskola szerepét kisebbnek látják, finoman jelzi, hogy ez a szerep nem látszik egyformán "kívülről" és „belülről”, és hogy ez adott esetben feszültségek forrása lehet.

Marján Béla tanulmánya szerint: „a társadalmat az egyházak szerepének megítélése osztja meg legjobban. A rendszeres templomba járók nagyobb szerepet tulajdonítanak neki, mint az iskolának és a pedagógusoknak (!), míg a vallástalanok még az átlagosnál is jóval jelentéktelenebbet. A kevésbé iskolázottak az intézményeknek (iskola, óvoda) tulajdonítanak nagyobb jelentőséget, míg a diplomások a pedagógusoknak. Az is érdekes adat, hogy az egyéni szabadságjogokat képviselő SZDSZ hívei az átlagosnál lényegesen nagyobbak látják a kortársak és könyvek szerepét a felnőtté válásban, mint mások.”⁶

Tanulságos az 1970-es és az 1996-os pedagógusvizsgálat eredményeinek összehasonlítása. A szülők és a családi környezet szerepének megítélésében nincsenek számottevő különbségek. Ezt mindkét alkalommal, a családokkal közvetlenebb kapcsolatot tartó általános iskolai tanárok látták nagyobbak. Néhány kérdésben az 1970-hez képest megváltozott a tanárok véleménye. Ma már kisebb szerepet tulajdonítanak az iskolának, mint 1970-ben. Nagyobb hatású szerintük a televízió és korosztályi barátok.

Azt vizsgálva, hogy mennyire tartanak az emberek súlyosaknak bizonyos társadalmi problémákat, 1992 októberében az derült ki, hogy az oktatás színvonala 12 probléma között a 9. helyet foglalta el a súlyosságuk szerinti rangsorban.⁷ Jelenleg ezt nem biztos, hogy a közvélemény-kutatás alátámasztaná, mivel a többszöri „reformintézkedések” áldozata az oktatásügy. Visszatérve kiinduló kérdésre és keresve a választ arra a megállapításra kell jutnunk, hogy egyrészt az oktatásügy tartalmi átgondolást érdemel.

A diákok szemléletváltozásának elérése érdekében fontos, hogy megfelelő értékek közvetítése a nevelésünk központi kérdése legyen, Az iskolai nevelés központi helyet kell, hogy elfoglaljon az oktatáspolitikában.

⁶ MARJÁN BÉLA: Mérlegen a középiskola Új Pedagógiai Szemle 1997. 4. sz.

⁷ Lázár GUY: Mi lesz az iskolával? Új Pedagógiai Szemle 1992. 9. sz. 3-14

A szerzőről:

Solti Kálmán vagyok, 1946. szeptember 8-án születtem Kecskeméten Iskoláimat helyben, Budapesten és Szegeden végeztem. A BME-n mérnöktanári oklevelet Szegeden bölcsészdiplomát szereztem. Magam is ének-zenei tagozaton érettségiztem. Fontosnak érzem az ének-zene oktatást. (Hámori professzor úr cikke számomra fontos és mérvadó).

Tanítottam Kecskeméten, Kiskőrösön. Kalocsán és Kecelen.

Kiskőrösön a Petőfi S. Gimnáziumban, majd Kalocsán a Nagyasszonyunk Katolikus Általános Iskola és Gimnázium igazgatójaként kerültem nyugdíjba. Kalocsán beindítottam az énekes iskolai képzést 2007-ben. Kecelen az iskola egyházi átvételét irányítottam igazgatóként.

Jelenleg szakfelügyelőként tevékenykedem, mellyel a Kalocsa-Kecskeméti érsek úr bízott meg.